

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2003.gada 29.oktobrī

lietā Nr.2003-05-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Romāns Apsītis, Ilma Čepāne, Juris Jelāgins, Andrejs Lepse, Ilze Skultāne un Anita Ušacka, ar tiesas sēdes sekretāri Lindu Vīnkalnu,

piedaloties konstitucionālās sūdzības iesniedzējai Sarmītei Ēlertei un viņas pilnvarotajai pārstāvei Jautrītei Briedei

un institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pārstāvim Gunāram Kusiņam,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu, Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu un 17. panta pirmās daļas 11. punktu,

Rīgā 2003. gada 30.septembrī atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Krimināllikuma 271.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 100.pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Juridiskā atbildība par personas goda un cieņas aizskārums Latvijā ir noteikta Krimināllikumā un Civillikumā.

1.1. Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) 1998.gada 17.jūnijā pieņēma Krimināllikumu. Tā XXII nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību” ietvertais 271.pants noteic: „Par neslavas celšanu varas pārstāvim vai citai valsts amatpersonai vai to goda aizskaršanu sakarā ar šīm personām uzlikto pienākumu pildīšanu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām.”

1.2. Krimināllikuma XV nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi pret personas brīvību, godu un cieņu” ietvertas tiesību normas, kas aizsargā ikvienas personas godu un cieņu.

156.pants noteic: „Par tīšu personas goda aizskaršanu vai cieņas pazemošanu mutvārdiem, rakstveidā vai ar darbību soda ar arestu vai ar naudas sodu līdz desmit minimālajām mēnešalgām.”

157.pants noteic: „Par apzināti nepatiesu, otru personu apkaunojošu izdomājumu tīšu izplatīšanu iespiestā vai citādā veidā pavairotā sacerējumā, kā arī mutvārdos, ja tā izdarīta publiski (neslavas celšana), soda ar arestu vai ar naudas sodu līdz divdesmit minimālajām mēnešalgām.”

158.pants noteic: „Par tīšu goda aizskaršanu vai neslavas celšanu masu saziņas līdzeklī soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz trīsdesmit minimālajām mēnešalgām.”

1.3. Civiltiesiska atbildība par personas goda un cieņas aizskārumu ir noteikta atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma (turpmāk – Civillikums) ceturtajā daļā „Saistību tiesības”, kas ir spēkā kopš 1993.gada 1.marta. Ar Latvijas Republikas Augstākās padomes 1992.gada 22.decembra likumu „Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma saistību tiesību daļā” Civillikums tika papildināts ar jaunu 2352.a pantu. Tas noteic: „Katram ir tiesības prasīt tiesas ceļā atsaukt ziņas, kas aizskar viņa godu un cieņu, ja šādu ziņu izplatītājs nepierāda, ka tās atbilst

patiesībai. Ja personas godu un cieņu aizskarošās ziņas izplatītas presē, tad gadījumā, kad tās neatbilst patiesībai, šīs ziņas presē arī jāatsauc. Ja personas godu un cieņu aizskarošās ziņas, kas neatbilst patiesībai, ietvertas dokumentā, šāds dokuments jāapmaina. Citos gadījumos atsaukšanas kārtību nosaka tiesa. Ja kāds prettiesiski aizskar personas godu un cieņu mutvārdiem, rakstveidā vai ar darbiem, tad viņam jādod atlīdzība (mantiska kompensācija). Atlīdzības apmēru nosaka tiesa.”

2. Tiesības uz cilvēka goda un cieņas aizsardzību noteiktas Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) un Latvijai saistošajos starptautiskajos aktos.

2.1. Satversmes 95.pants citastarp noteic: „Valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu.”

2.2. Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Ģenerālās Asamblejas 1948.gada 10.decembrī pieņemtās Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas (turpmāk – Deklarācija) 12.pants noteic: „Nedrīkst patvaļīgi iejaukties neviena personiskajā un ģimenes dzīvē, patvaļīgi apdraudēt viņa dzīvokļa neaizskaramību vai viņa korespondences noslēpumu vai nelikumīgi apdraudēt viņa godu un reputāciju. Katram cilvēkam ir tiesības uz likuma aizsardzību pret šādu iejaukšanos vai šādiem apdraudējumiem.”

2.3. ANO Ģenerālās Asamblejas 1966.gada 16.decembrī pieņemtā Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām (turpmāk – Pakts) 17.pants noteic: „1. Nedrīkst patvaļīgi vai nelikumīgi iejaukties neviena personiskajā un ģimenes dzīvē, patvaļīgi vai nelikumīgi apdraudēt viņa dzīvokļa neaizskaramību vai viņa korespondences noslēpumu vai nelikumīgi apdraudēt viņa godu un reputāciju. 2. Katram cilvēkam ir tiesības uz likuma aizsardzību pret šādu iejaukšanos vai šādiem apdraudējumiem.”

3. Tiesības uz vārda brīvību noteiktas Satversmē un Latvijai saistošajos starptautiskajos aktos.

3.1. Satversmes 100.pants noteic: „Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.”

3.2. Deklarācijas 19.pants noteic: „Katram cilvēkam ir tiesības uz pārliecības brīvību un tiesības brīvi paust savus uzskatus: šīs tiesības ietver brīvību netraucēti palikt pie saviem uzskatiem un brīvību meklēt, saņemt un izplatīt informāciju un idejas ar jebkuriem līdzekļiem neatkarīgi no valstu robežām.”

3.3. Pakta 25.pants noteic: „1. Katram cilvēkam ir tiesības netraucēti turēties pie saviem uzskatiem. 2. Katram cilvēkam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus, šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju un idejas neatkarīgi no valstu robežām mutvārdos, rakstveidā, izmantojot presi vai mākslinieciskās izpausmes formas, vai citādā veidā pēc savas izvēles. 3. Šā panta 2.punktā paredzēto tiesību izmantošana uzliek īpašus pienākumus un īpašu atbildību. Tāpēc tā var būt saistīta ar zināmiem ierobežojumiem, taču tie jānoteic likumā un tiem jābūt nepieciešamiem: a) citu personu tiesību un reputācijas respektēšanai; b) valsts drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju veselības vai tikumības aizsardzībai.”

3.4. Eiropas Padomes 1950.gada 4.novembra Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 10.panta pirmā daļa noteic: „Ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no sabiedrisko institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām. Šis pants neapstrīd valstu tiesības pieprasīt radioraidījumu, televīzijas raidījumu un kino demonstrēšanas licencēšanu.”

4. Vārda brīvības ierobežojumi paredzēti Satversmē, Konvencijā, likumā un plašsaziņas līdzekļu ētikas kodeksos.

4.1. Satversmes 116.pants citastarp noteic, ka personas tiesības, kas noteiktas Satversmes 100.pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos,

lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

4.2. Konvencijas 10.panta otrā daļa attiecībā uz vārda brīvību noteic: „Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai morāli, aizsargātu citu cilvēku reputāciju vai tiesības, nepieļautu konfidenciālas informācijas izpaušanu vai lai saglabātu tiesas autoritāti un objektivitāti.”

4.3. Likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” (turpmāk – Preses likums) 7.pants citastarp noteic: „Aizliegts publicēt informāciju, kura aizskar fizisko un juridisko personu godu un cieņu un ceļ tām neslavu.” Savukārt šā likuma 25.pants noteic: „Žurnālista pienākumi ir: 1) sniegt patiesu informāciju; (...) 4) atteikties pildīt uzdevumu, kura veikšana saistīta ar likuma pārkāpšanu; 5) ievērot valsts, sabiedrisko organizāciju, uzņēmēj sabiedrību (uzņēmumu) un pilsoņu tiesības un likumīgās intereses.”

4.4. 1992.gada 28.aprīlī Latvijas Žurnālistu savienība pieņēma Ētikas kodeksu. Tā II sadaļas 1.punkts noteic: „Žurnālista galvenais uzdevums ir garantēt sabiedrībai patiesas un pārbaudītas informācijas saņemšanu.” 2. punkts noteic: „Faktu izklāstam jābūt objektīvam, skaidram un nepārprotamam, atklājot svarīgākās sakarības un nepieļaujot izkropļojumus.” Savukārt III sadaļas 1.punkts noteic: „Redaktors (...) ir atbildīgs par laikrakstā, žurnālā, TV vai radio raidījumā sniegto informāciju. Viņam jānodrošina precīzas un korektas informācijas plūsma, kā arī brīva izteikto viedokļu apmaiņa.” V sadaļas 1.punkts noteic: „Žurnālistam kritiski jāizvērtē informācijas avots, jāpārbauda informācija un citētie izteicieni.” 3.punkts noteic: „Publikācijā faktiem jābūt skaidri un saprotami nošķirti no autora komentāriem.”

2001.gada 14.maijā ir pieņemts jauns ētikas kodekss – Latvijas preses, radio un televīzijas žurnālistu profesionālās ētikas kodekss. To ir parakstījuši

septiņu Latvijas laikrakstu un radio KNZ vadītāji. Tajā noteikti pamatprincipi: „Masu informācijas līdzekļiem jāatspoguļo patiesība, cik vien tas ir iespējams. Lasītāju / klausītāju / skatītāju intereses ir svarīgākas par īpašnieku, ziņu avotu un reklāmdevēju interesēm. Redaktoriem un žurnālistiem ir jābūt objektīviem, nedrīkst rakstu (radio un TV pārraižu) saturu izmantot personiskās interesēs.” Tā 1.punktā noteikts: „Sniedz pareizas ziņas. Esi kritisks pret ziņu avotiem! Pārbaudi faktus un skaitļus, kaut arī tie jau agrāk publicēti, tik rūpīgi, cik to atļauj apstākļi. Sniedz lasītājam / ziņu saņēmējam iespēju atšķirt faktu uzskaitījumu no komentāriem.”

5. Valsts amatpersonas jēdziens noteikts Krimināllikumā un likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” (turpmāk – Interešu konflikta novēršanas likums).

5.1. Krimināllikuma 316.pants noteic: „(1) Par valsts amatpersonām uzskatāmi valsts varas pārstāvji, kā arī ikviena persona, kura pastāvīgi vai uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus un kurai ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai kurai ir tiesības veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas vai rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu vai finanšu līdzekļiem. (2) Valsts prezidents, Saeimas deputāti, Ministru prezidents, Ministru kabineta locekļi, kā arī Saeimas un Ministru kabineta ievēlētās, ieceltās vai apstiprinātās valsts institūciju amatpersonas, pašvaldību vadītāji, viņu vietnieki un izpilddirektori uzskatāmi par valsts amatpersonām, kas ieņem atbildīgu stāvokli. (3) Par valsts amatpersonām uzskatāmas arī ārvalstu publiskās amatpersonas, ārvalstu publisko asambleju (institūcija ar likumdošanas vai izpildvaras funkcijām) locekļi, starptautisko organizāciju amatpersonas, starptautisko parlamentāro asambleju locekļi, kā arī starptautisko tiesu tiesneši un amatpersonas.”

5.2. Interešu konflikta novēršanas likuma 4.pants noteic: „(1) Valsts amatpersonas ir: 1) Valsts prezidents; 2) Saeimas deputāts; 3) Ministru prezidents, Ministru prezidenta biedrs, ministrs, īpašu uzdevumu ministrs, valsts ministrs un parlamentārais sekretārs; 4) Valsts prezidenta kancelejas

vadītājs un viņa vietnieks, Saeimas Kancelejas direktors un viņa vietnieks; 5) Valsts prezidenta padomnieks, Ministru prezidenta, Ministru prezidenta biedra, ministra, īpašu uzdevumu ministra un valsts ministra biroja vadītājs, padomnieks, konsultants un palīgs; 6) Latvijas Bankas prezidents, viņa vietnieks un Latvijas Bankas padomes loceklis; 7) valsts kontrolieris, Valsts kontroles padomes loceklis, Valsts kontroles revīzijas departamentu kolēģijas loceklis un Valsts kontroles kancelejas pārvaldnieks; 8) Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs, viņa vietnieks un Centrālās vēlēšanu komisijas sekretārs; 9) Satversmes aizsardzības biroja direktors un viņa vietnieks; 10) Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieks un viņa vietnieks; 11) Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta priekšnieks un viņa vietnieks; 12) Valsts cilvēktiesību biroja direktors un viņa vietnieks; 13) Nacionālās radio un televīzijas padomes loceklis, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes loceklis, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas padomes loceklis; 14) pašvaldības domes (padomes) priekšsēdētājs un viņa vietnieks, pašvaldības izpilddirektors un viņa vietnieks; 15) pašvaldības domes (padomes) deputāts; 16) valsts vai pašvaldības iestādes vadītājs un viņa vietnieks; 17) vispārējā un specializētā valsts civildienesta ierēdnis; 18) kapitālsabiedrības padomes loceklis, kurš pārstāv Latvijas valsts vai pašvaldības intereses kapitālsabiedrībā, vai valdes loceklis kapitālsabiedrībā, kurā valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus; 19) valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrības padomes vai valdes loceklis; 20) valsts vai pašvaldības kapitāla daļas turētāja pārstāvis un tā pilnvarota persona; 21) tiesnesis, prokurors, zvērināts notārs un zvērināts tiesu izpildītājs; 22) Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīrs un militārais darbinieks. (2) Par valsts amatpersonām uzskatāmas arī personas, kurām, pildot amata pienākumus valsts vai pašvaldības institūcijās, saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir tiesības izdot administratīvos aktus, kā arī veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas attiecībā uz personām, kas neatrodas to tiešā vai netiešā pakļautībā, vai tiesības rīkoties ar valsts vai pašvaldības mantu, tai skaitā finanšu līdzekļiem. (3) Par valsts amatpersonām

uzskatāmas arī personas, kuras pilda amata pienākumus ārpus valsts vai pašvaldības institūcijām, ja tām saskaņā ar normatīvajiem aktiem pastāvīgi vai uz laiku valsts vai pašvaldība ir deleģējusi kādu no šā panta otrajā daļā minētajām funkcijām.”

6. Saeimā vairākkārt iesniegti priekšlikumi izslēgt no Krimināllikuma 271.pantu.

6.1. 2002.gada rudenī šādu priekšlikumu ierosināja deputāts L.Muciņš. Viņš norādījis: „...daži momenti varbūt vairs neatbilst tiem tiesiskas valsts principiem, kuri tika nostiprināti 90.gadu sākumā, ne tikai atjaunojot Latvijas Republikas Satversmi, ne tikai papildinot šo Satversmi ar astoto nodaļu par cilvēka tiesībām, bet arī, protams, attīstot demokrātiju un attīstot izpratni par šo demokrātiju. Mēs varam dažādi pieiet šīm problēmām un arvien vairāk attīstīt demokrātiju. Viena no tādām svarīgām demokrātijas izpausmēm, protams, ir vārda brīvība (...) 91. un 271.pants mūsu tiesu praksē netiek piemēroti, un tajos ietvertā cilvēku nodalīšana pēc viņu amata (...) arī neatbilst demokrātiskas valsts principiem” (*sk. 7.Saeimas rudens sesijas septītās 2002.gada 17.oktobra sēdes stenogrammu*). Tomēr L.Muciņa priekšlikums tika noraidīts gan atbildīgajā komisijā – Aizsardzības un iekšlietu komisijā, gan arī ar Saeimas deputātu balsojumu.

6.2. 2003.gada 2.maijā Aizsardzības un iekšlietu komisijai tika iesniegts deputātu S.Mellupes, G.Bērziņa un A.Latkovska priekšlikums izslēgt no Krimināllikuma 91.pantu, vēlāk – arī priekšlikums izslēgt 271.pantu. Minētajā komisijā šie priekšlikumi tika noraidīti. Apspriežot tos likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” otrajā lasījumā, G.Bērziņš norādīja: „Attiecībā pret nepatiesu ziņu sniegšanu mums visiem būtu jābūt vienlīdzīgiem, mums visiem būtu jābūt vienlīdzīgām tiesībām. Manuprāt, tā būtu tikai demokrātiska, pareiza situācija” (*sk. 8.Saeimas pavasara sesijas piektās 2003.gada 22.maija sēdes stenogrammu*). Pretējs viedoklis bija deputātam P.Simsonam: „Mums ir jāapzinās, kādā valstī, kādā situācijā mēs dzīvojam un ko mēs esam saņēmuši pārvaldīšanā no iepriekšējām koalīcijām. Šī ir sabiedrība ar deformētu izpratni

par godu, par cieņu, par atbildību, par pienākumu, par tiesībām. Un viss, ko kolēģis Bērziņš šeit teica, būtu pilnīgi normāli un pilnīgi atbalstāms, ja tad, kad beigsies mūsu pilnvaru termiņš, šeit tiešām būs tiesiska valsts ar taisnu tiesu un sabiedrība varēs uzticēties policijai un ierēdnim, un arī informācijas līdzekļiem” (*turpat*). Savukārt deputāts B.Cilevičs norādījis: „...tiesu lēmumi un konkrēti spriedumi nu diez vai ir tas īstais veids, kā audzināt sabiedrību līdz zināmas demokrātijas standartiem, un ka šīs normas (*Krimināllikuma 91.pants – Satversmes tiesas piezīme*) atstāšana izraisa daudz lielākas briesmas, ka tiks apspiesta vārda brīvība. Jo šajos jautājumos vienmēr jāmeklē zināma sabalansētība starp vārda brīvību un indivīda, katras personas goda un cieņas aizskaršanu. Taču šajā gadījumā es uzskatu, ka šī norma nedarbosies praksē. Tātad mērķi, kādus likumdevējs bija domājis, iestrādājot šo normu likumā, netiks panākti praksē” (*turpat*).

7. 2003.gada 3.janvārī akciju sabiedrības „Diena” vārdā tās prezidents Arvils Ašeradens un laikraksta „Diena” galvenā redaktore Sarmīte Ēlerte iesniedza Satversmes tiesā kopīgi parakstītu konstitucionālo sūdzību, lūdzot atzīt Krimināllikuma 91. un 271.pantu par neatbilstošu Satversmes 91. un 100. pantam. 2003.gada 27.janvārī Satversmes tiesā tika saņemts konstitucionālās sūdzības papildinājums, kurā citastarp precizēts, ka tās iesniedzēja ir laikraksta „Diena” galvenā redaktore S.Ēlerte (*turpmāk – iesniedzēja*).

8. 2003.gada 12.jūnijā Saeima pieņēma likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2003.gada 15.jūlijā. Ar šā likuma 3.pantu no Krimināllikuma tika izslēgts 91.pants. Tas bija ietverts Krimināllikuma X nodaļā „Noziegumi pret valsti” un noteica: „Par apzināti nepatiesu ziņu izplatīšanu par deputāta kandidātu, tās publicējot vai citādi izplatot, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām.” Ņemot to vērā, ar Satversmes tiesas 2003.gada 21.jūlija rīcības sēdes lēmumu tika izbeigta tiesvedība lietas Nr.2003-05-01 daļā par Krimināllikuma 91.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 100.pantam un mainīts lietas nosaukums: „Par

Krimināllikuma 271.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 100.pantam.”

9. Iesniedzēja konstitucionālajā sūdzībā norāda, ka Krimināllikuma 271.pants (turpmāk - apstrīdētā tiesību norma) aizskar viņai Satversmē un starptautiskajos tiesību aktos nostiprinātās tiesības šādu apstākļu dēļ:

9.1. Valsts amatpersona un ikviena cita persona esot apvienojamas ar vārdu „persona”, tādējādi tās atrodoties salīdzināmos apstākļos. Amatpersona esot apveltīta ar īpašu statusu. Kā atzinusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – Cilvēktiesību tiesa), atšķirīga attieksme atkarībā no personas statusa principā esot pieļaujama. Taču tikai tādā gadījumā, ja tas prasot atšķirīgu juridisku risinājumu.

Atšķirīgajai attieksmei vajagot būt objektīvai un pamatotai, tai vajagot atbilst leģitīmajam mērķim un jābūt proporcionālai, proti, sasniedzamajam mērķim jābūt samērīgam ar izmantotajiem līdzekļiem. Arī Cilvēktiesību tiesa savā praksē esot atzinusi, ka, kritizējot politiķi vai ierēdņi, viņa goda un cieņas aizskaršanas robežas esot plašākas nekā privātpersonām. Apstrīdētajā tiesību normā valsts amatpersonas gods nepamatoti tiek vērtēts augstāk par parastu sabiedrības locekļu godu un cieņu. Valsts amatpersonas esot piekritušas darboties sabiedrības interesēs, un tām piešķirtā valsts vara pati par sevi esot spēks, kas sniedzot tām lielākas iespējas sevi aizsargāt un publiski paust savu viedokli salīdzinājumā ar citām personām.

Starptautiskā organizācija „Pasaules preses brīvības komiteja” (*World Press Freedom Committee*) esot atzinusi: tas, ka vairākās valstīs, tostarp demokrātiskajās rietumvalstīs, šādi likumi, kas paredz kriminālsodus par goda un cieņas aizskārumu, apmelošanu un neslavas celšanu, joprojām ir spēkā, uzskatāms par anahronismu. Nevienlīdzīgā attieksme, kas bijusi pamatota atsevišķos vēsturiskajos posmos, nav attaisnojama demokrātiskā sabiedrībā.

Īpaši labvēlīgai attieksmei pret amatpersonu, kas izrietot no apstrīdētās tiesību normas, neesot pamatota un objektīva attaisnojuma. Tā neesot samērīga ar sasniedzamo mērķi, tādējādi esot pārkāpts Satversmes 91.pants.

9.2. Cilvēktiesību tiesa esot noteikusi vairākus principus attiecībā uz vārda brīvību: ierobežojumi šajās tiesībās jāinterpretē šauri, un to nepieciešamība jānosaka ļoti rūpīgi; preseī jāpilda „sabiedriskā sargsuņa” loma; jēdziens „nepieciešams” Konvencijas 10.panta otrās daļas izpratnē nozīmē „spiedošu sociālu vajadzību”; tiesai jāvērtē ierobežojumi, ņemot vērā lietas kopsakaru, un jānosaka, vai šie ierobežojumi ir proporcionāli sasniedzamajam leģitīmajam mērķim un vai dotais pamatojums ir svarīgs un pietiekams.

Latvijas tiesu prakse liecinot, ka goda un cieņas aizskārums gadījumā Civillikuma 2352.a panta izpratnē vārdus „neslavas celšana” un „goda aizskaršana” varot interpretēt ne tikai kā ziņas, bet arī kā viedokli. Tāda interpretācija bijusi Latvijas Augstākās tiesas Senāta 2002.gada 14.novembra spriedumā lietā Nr.SKC-604. Turpretim Cilvēktiesību tiesa vairākkārt esot norādījusi, ka Konvencijas 10.panta izpratnē esot atšķirība starp faktiem un vērtējumu, jo faktu esamību varot pierādīt, bet vērtējumu pierādīt nevarot. Tādējādi apstrīdētajā tiesību normā ietvertie ierobežojumi neatbilstot principam, ka ierobežojumi jāinterpretē šauri un ierobežojumu nepieciešamība nosakāma ļoti uzmanīgi.

Cilvēktiesību tiesa savā praksē esot secinājusi, ka iespējama sods atbaidot žurnālistus no iesaistīšanās politiskajā diskusijā, kas varētu ietekmēt sabiedrības dzīvi. Šāda tiesību norma, kas paredz cietumsodus un naudas sodus, iespaidojot preses tiesības izplatīt informāciju un līdz ar to arī sabiedrības tiesības šo informāciju saņemt. Tas notiekot pat tad, ja attiecīgais sods netiek iedzīvināts. Ņemot vērā to, ka žurnālistu darbs saistīts ar publikācijām par valsts institūcijām un to ierēdņu darbu, esot liela varbūtība, ka apstrīdētā tiesību norma var tikt piemērota arī pret žurnālistiem.

Ierobežojumam jābūt nepieciešamam demokrātiskā sabiedrībā, proti, ja nav iespējams attiecīgo mērķi sasniegt ar citiem, mazāk ierobežojošiem

līdzekļiem. Aizsardzībai pret apvainošanu nav jāizmanto publiskā vara. Kriminālsods neesot nepieciešams, jo Latvijā cieņu un godu esot iespējams aizsargāt civiltiesiskā kārtībā.

Ierobežojumam jābūt proporcionālam un tā pamatojumam – svarīgam un pietiekamam. Vārda brīvības ierobežojumi, kas izrietot no apstrīdētās tiesību normas, neesot proporcionāli un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā un esot pretrunā ar Satversmes 100.pantu.

Turklāt pēdējā laikā valstīm esot tendence atcelt likumus, kas paredz kriminālsodus par apvainojumiem un necieņas izrādīšanu. To esot izdarījusi Japāna, Zviedrija, Dienvidkoreja, Dienvidslāvija, Argentīna un vairākas citas valstis.

Savukārt tajās demokrātiskajās valstīs, kur šādi likumi vēl joprojām ir spēkā, tie tikpat kā netiekot piemēroti vai tiekot interpretēti šauri, ņemot vērā vārda un preses brīvības aizsardzību, piemēram, Dānijā, Francijā, Nīderlandē, Norvēģijā, Portugālē.

10. Saeima atbildes rakstā norāda, ka apstrīdētā tiesību norma neesot pretrunā ar Satversmes tiesību normām šādu apstākļu dēļ:

10.1. Gan Satversme, gan starptautiskās tiesību normas pieļaujot ierobežojumus tiesībās uz vārda brīvību. Saskaņā ar Satversmes 116.pantu viens no pieļaujamajiem ierobežojumiem esot citu cilvēku tiesību aizsardzība. Arī starptautiskajos tiesību aktos tiekot aizsargāts personas gods un cieņa. Konvencijas 10.panta otrajā daļā esot uzsvērts, ka vārda brīvības īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tādējādi var tikt pakļauta tādiem ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai citastarp aizsargātu citu cilvēku cieņu un tiesības.

Satversmes 100.pants neietverot tiesības izplatīt apzināti nepatiesas ziņas, proti, izdomājumus un melus. Savukārt Preses likums uzliekot žurnālistiem par pienākumu sniegt patiesu informāciju, bet redaktoram –

atbildēt par publicējamo materiālu saturu, tāpat aizliedzot publicēt informāciju, kura aizskar fizisko un juridisko personu godu un cieņu un ceļ tām neslavu.

Tādējādi vārda brīvība neesot absolūta un nenozīmējot visatļautību un apstrīdētajā tiesību normā paredzētā atbildība neaizskarot iesniedzējas tiesības izplatīt informāciju. Likumā noteiktā atbildība par nepatiesu, godu un cieņu aizskarošu ziņu izplatīšanu esot vērtējama kā starptautisko tiesību aktu prasības izpilde attiecībā uz to, ka katrai dalībvalstij ir pienākums ieviest efektīvus tiesiskās aizsardzības līdzekļus personu tiesību un brīvību pārkāpumu novēršanai. Satversmes 95.pants aizsargājot cilvēka godu un cieņu, tādējādi arī tiesības uz goda un cieņas aizsardzību esot Satversmē personai garantētas aizsargājamas pamattiesības.

No apstrīdētās tiesību normas neizrietot tas, ka pie atbildības saucami žurnālisti par viedokļa paušanu vai par amatpersonas darbības kritiku. Atbildība iestādoties tikai par tīšu nepatiesu ziņu, personu apkaunojošu izdomājumu izplatīšanu, un šādas darbības neesot atzīstamas par pamattiesību sastāvdaļu.

10.2. Krimināllikums noziedzīgos nodarījumus saistībā ar goda un cieņas aizskaršanu un neslavas celšanu diferencējot atkarībā no cietušā statusa. Šāda diferencēšana esot objektīvi pamatota ar krimināltiesību sistēmas raksturu un principiem, līdz ar to nevarot uzskatīt, ka atšķirīgās soda sankcijas ir diskriminējošas Satversmes 91.panta izpratnē. Krimināltiesību doktrīnā tiekot izšķirti noziedzīga nodarījuma objekta veidi – grupas objekts un tiešais objekts. Norāde uz grupas objektu esot iekļauta Krimināllikuma sevišķās daļas nodaļu nosaukumos. Par grupas objektu tiekot atzītas tādas pašas vai viena veida un savstarpēji saistītas vairākas intereses, ko apdraud noziedzīgu nodarījumu grupa. Savukārt tiešais objekts esot tās intereses, ko apdraud konkrēts noziedzīgs nodarījums un ko aizsargā konkrēta krimināltiesību norma. Atsevišķos noziedzīga nodarījuma sastāvos tiekot nošķirts galvenais tiešais objekts un papildu tiešais objekts. Galvenais tiešais objekts esot tās intereses, kuras vienmēr tiek apdraudētas ar noteikta veida noziedzīgu nodarījumu un

kuru aizsardzībai pieņemta konkrētā norma. Savukārt papildu tiešais objekts – tādas intereses, kas citā gadījumā būtu kāda patstāvīga noziedzīga nodarījuma tiešais objekts, bet konkrētajā gadījumā aizsargājamās līdz ar galveno tiešo objektu tāpēc, ka tām ar šo nodarījumu neizbēgami tiek nodarīts kaitējums.

Tā kā apstrīdētajā tiesību normā paredzētajam nodarījumam salīdzinājumā ar citām Krimināllikuma normām, kurās aizsargāts personas gods un cieņa, esot dažāds apdraudējuma objekts, normās noteikti arī atšķirīgi sodi. Bargāku sankciju noteikšanu par valsts amatpersonas goda aizskaršanu varot pamatot ar to, ka reāls kaitējums šajā gadījumā tiek nodarīts ne vien amatpersonas godam, bet arī valsts pārvaldes interesēm. Pie tam šis kaitējums tiek nodarīts tikai sakarā ar personai uzlikto pienākumu pildīšanu. Tādējādi valsts amatpersonas goda aizskārums ne tikai diskreditējot attiecīgo amatpersonu, bet arī radot neuzticību visai struktūrai, kuru šī amatpersona pārstāv.

Ja informācija ir patiesa un objektīva un nav vērsta uz amatpersonas goda aizskaršanu, apstrīdētā tiesību norma nevarot tikt piemērota. Tā esot samērīga ar leģitīmo mērķi, jo ierobežojot plašsaziņas līdzekļus tikai attiecībā uz apzinātu amatpersonas goda aizskaršanu, kā arī aizliedzot apzināti izplatīt nepatiesas ziņas. Līdz ar to apstrīdētā tiesību norma nevis ierobežojot vārda brīvību, bet gan uzliekot plašsaziņas līdzekļiem par pienākumu pārbaudīt informācijas patiesumu un nodrošināt, lai netiktu aizskarts konkrētas amatpersonas gods sakarā ar tai uzlikto pienākumu pildīšanu.

Turklāt diferencēta atbildība par personu un amatpersonu goda un cieņas aizskaršanu esot noteikta arī citu demokrātisko valstu likumos, piemēram, Vācijā, Dānijā, Igaunijā, Lietuvā, Polijā, Spānijā.

11. Gatavojot lietu izskatīšanai, Satversmes tiesa vairākas personas aicināja rakstveidā sniegt viedokli pēc būtības par apstrīdētās tiesību normas atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām – pamattiesībām, starptautiskajām un Eiropas Savienības tiesībām, kā arī par apstrīdētās tiesību

normas atbilstību demokrātiskas valsts principiem un tās radīto ietekmi uz sabiedrību.

11.1. Valsts cilvēktiesību biroja vadītājs Olafs Brūvers norādījis, ka, nosakot robežu starp tiesībām uz vārda brīvību un tiesībām uz goda un cieņas aizsardzību, esot nepieciešams nodrošināt līdzsvaru, lai nevienas no šīm tiesībām netiktu nesamērīgi ierobežotas.

Paredzot par varas pārstāvja vai citas valsts amatpersonas goda un cieņas aizskaršanu lielāku sodu nekā par privātpersonas goda un cieņas aizskaršanu, nevarot uzskatīt, ka sabiedrības ieguvums ir lielāks nekā indivīdam nodarītais kaitējums, tāpēc šis ierobežojums neesot samērīgs. Turklāt Latvijā pret goda un cieņas aizskārumu ikviens varot aizstāvēties civiltiesiskā kārtībā, kas mazāk ierobežotu vārda brīvību.

Tomēr dažos gadījumos vārda brīvības ierobežošanai esot nepieciešams izmantot arī krimināltiesiskus aizsardzības līdzekļus, piemēram, ja aizskārējs nav zināms. Arī Cilvēktiesību tiesa, izskatot lietas *Tammer v. Estonia* un *Constantinescu v. Romania*, neesot konstatējusi, ka tiesības uz vārda brīvību pārkāptas tā iemesla dēļ, ka persona saukta pie kriminālatbildības. Savukārt spriedumā lietā *Castells v. Spain* Cilvēktiesību tiesa secinājusi, ka valdībai sava goda un cieņas aizsardzībai tomēr nebūtu jāizmanto krimināltiesiskie līdzekļi.

Arī amatpersonas godu varot aizsargāt ar vispārīgajām Krimināllikuma normām, kuras paredz atbildību par ikvienas personas goda un cieņas aizskārumu. Apstrīdētā tiesību norma varot radīt situāciju, kad cilvēki zaudē drosmi un atturas no valsts amatpersonu kritizēšanas, un tas savukārt neatbilstot demokrātiskas valsts interesēm. Amatpersonas esot pakļaujamas plašākai kritikai nekā privātpersonas. Demokrātiskā sistēmā valdības darbībām vai bezdarbībai jābūt pakļautai rūpīgai pārbaudei ne tikai no likumdevēju vai tiesu varas puses, bet arī no preses un sabiedrības puses.

Demokrātiskā sabiedrībā neesot nepieciešams personu notiesāt ar brīvības atņemšanu vai arestu tikai tāpēc, ka tā kādu aizvainojusi. Apstrīdētajā

tiesību normā vārda brīvībai paredzētais ierobežojums esot nesamērīgs, tādējādi apstrīdētā tiesību norma esot pretrunā ar Satversmes 100.pantu un starptautiskajām tiesību normām.

Apstrīdētā tiesību norma neatbilstot arī vienlīdzības principam, tādējādi esot pretrunā ar Satversmes 91.pantu un starptautiskajām tiesību normām.

11.2. Krimināllikuma izstrādes darba grupas vadītājs zvērināts advokāts Dr. iur. Aivars Niedre uzskata, ka iesniedzēja pieteikumā neesot analizējusi starptautiskos tiesību aktus kopumā, bet minējusi atsevišķas normas bez kopsakara ar pašu tiesību aktu un tādējādi atspoguļojusi tos vienpusīgi.

Likumdevējs apstrīdētajā tiesību normā valsts amatpersonas godu un cieņu neesot vērtējis augstāk par parastu sabiedrības locekļu godu un cieņu, jo atsevišķās Krimināllikuma normās paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem esot dažādi apdraudējuma objekti. Ievērojot šo objektu dažādību, pamatoti esot noteikta diferencēta atbildība. Lielāka atbildība amatpersonas goda aizskāruma gadījumā esot noteikta nevis tāpēc, ka vienas personas gods būtu vērtīgāks nekā citas personas gods, bet gan sakarā ar atšķirīgo apdraudējuma objektu.

Savukārt nosacījums, ka kritikas robežas attiecībā uz amatpersonu ir plašākas nekā attiecībā uz ikvienu citu personu, esot jāievēro Latvijas tiesām, piemērojot likumu. To nevarot attiecināt uz pašu likumu, bet gan uz tā piemērošanu.

Izstrādājot Krimināllikuma projektu, tā normas esot saskaņotas ar ārvalstu, galvenokārt Eiropas kontinentālo valstu, kriminālkodeksu normām, kā arī esot saņemti ārvalstu tiesību speciālistu atzinumi. Līdzīga satura normas esot arī, piemēram, Vācijas kriminālkodeksā.

11.3. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras vadītājs Dr. hab. iur., profesors Uldis Krastiņš atzinis, ka apstrīdētā tiesību norma neierobežojot vārda brīvību. Apstrīdētā tiesību norma esot speciālā norma, savukārt normas, kurās paredzēta atbildība par ikvienas

personas goda un cieņas aizsardzību, – vispārīgās krimināltiesību normas. Aizskarot valsts amatpersonas godu un cieņu, vainīgais primāri vēršoties pret valsts pārvaldi, kuru reprezentē šī amatpersona, kas likumīgi pilda savas funkcijas. Tieši pārvaldības kārtības aizsardzībai esot radīta šī tiesību norma. Tādējādi likumdevējs apstrīdētajā tiesību normā valsts amatpersonas godu un cieņu neesot vērtējis augstāk par jebkuras citas personas godu un cieņu. Goda un cieņas kā ētikas kategoriju izpratne nemainoties atkarībā no personas statusa. Tāpēc apstrīdētā tiesību norma nenoliedzot cilvēku vienlīdzību likuma un tiesas priekšā.

Latvijas Kriminālkodeksā, kurš zaudēja spēku ar Krimināllikuma spēkā stāšanās brīdi, bijusi arī speciālā tiesību norma, kas paredzējusi atbildību par tiesneša un tiesas piesēdētāja apvainošanu.

Krimināltiesībās un civiltiesībās jēdzieni „viedoklis”, „gods”, „cieņa” un „neslavas celšana” tiek interpretēti atšķirīgi. Krimināltiesībās ar neslavas celšanu esot jāsaprot izdomājumu, apkaunojošu un īstenībai neatbilstošu ziņu izplatīšana, apzinoties to nepatiesumu un apkaunojošo raksturu. Savukārt īstenībai atbilstošu ziņu izplatīšanu, kā arī kritikas un viedokļa paušanu varot vērtēt kā goda aizskaršanu tad, ja tas tiek darīts personas godu un cieņu aizskarošā formā. Tādējādi, atšķirībā no civiltiesībām, krimināltiesībās viedoklis netiekot atzīts par neslavas celšanas priekšmetu, bet tā paušana atzīstama par goda aizskaršanu tad, ja tas tiek pausts tādā veidā, kas ir pretrunā ar vispārpieņemto morāli, uzvedības un sadzīves noteikumiem. Attiecībā uz atsevišķu personu kategorijām, piemēram, preses pārstāvjiem, – arī pretrunā ar speciālo tiesību normu priekšrakstiem. Ja personu apkaunojošas ziņas atbilst īstenībai un to izpaušanas forma nav aizskaroša, to izplatīšanu nevarot kvalificēt kā neslavas celšanu vai kā goda aizskaršanu, kaut arī šīs ziņas būtu tādas, kas kādu apvaino, šokē vai traucē.

11.4. Latvijas Policijas akadēmijas rektore Dr. iur., profesore Ārija Meikališa norādījusi, ka Latvijas Policijas akadēmijas speciālisti atzīstot apstrīdēto tiesību normu par atbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību

normām. Apstrīdētā tiesību norma gan ierobežojot vārda brīvību, taču šāds ierobežojums esot saskaņā ar Satversmes 116.pantu – lai aizsargātu demokrātisko valsts iekārtu un sabiedrības drošību. Apstrīdētajā tiesību normā paredzētais nodarījums apdraudot valsts pārvaldes kārtību, jo pantā esot norāde, ka minētās noziedzīgās darbības izdarītas saistībā ar personām uzlikto pienākumu pildīšanu. Savukārt, ja neslavas celšana un goda aizskaršana nav saistīta ar šo valstisko pienākumu pildīšanu, kriminālatbildība iestājoties uz vispārīgiem pamatiem. Tādējādi nevarot apgalvot, ka valsts amatpersonas saistībā ar personisku goda aizskārumu atrodas privileģētā stāvoklī. Turklāt apstrīdētā tiesību norma nenosakot atbildību par kritiku, jo kritika neesot savienojama ar noziedzīgu nepatiesu ziņu izplatīšanu, neslavas celšanu un goda aizskaršanu.

11.5. Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Starptautisko un Eiropas tiesību departamenta direktors Sandris Laganovskis paudis Tieslietu ministrijas uzskatu, ka apstrīdētā tiesību norma atbilstot Eiropas Savienības un starptautiskajām tiesībām. Tā esot iekļauta likumā ar mērķi aizsargāt valsts demokrātisko iekārtu. Satversmes 100.pants neparedzot iespēju paust apzināti nepatiesu informāciju un apmelot citas personas. Arī Konvencijas 10.pants paredzot vārda brīvības ierobežojumus.

Cilvēktiesību ierobežojumiem jābūt samērīgiem ar sasniedzamo leģitīmo mērķi. Samērīguma principam neesot iespējams noteikt vispārējas vienotas vadlīnijas, un tas katrā lietā esot izspriežams, ņemot vērā lietas apstākļus. Starptautisko un Eiropas tiesību prakse, izskatot konkrētas lietas, šādos gadījumos bijusi dažāda.

11.6. Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Komunikāciju studiju nodaļas docents Ābrams Kleckins vērtējis, ka šajā lietā abām pusēm esot pārliecinoši viedokļi un strīds pēc būtības esot par principiem. Ja divi pamatoti viedokļi par vienu un to pašu jautājumu esot savstarpēji pretrunīgi, tas nozīmējot, ka problēmu nevar atrisināt, vienkārši pasludinot vienu no viedokļiem par pareizu. Saskaņā ar teorēmu par nepilnību

nevienas sistēmas būtību nevarot izprast, paliekot tās robežās un neapskatot to tādas plašākas sistēmas ietvaros, kura nosaka tās mērķus un kuras sastāvdaļa tā ir. Attiecībā uz sabiedrību un valsti abas pārstāvētās jomas – mediju pārstāvji un valsts pārvaldē iesaistīto personu pārstāvji – esot tikai un vienīgi apakšsistēmas un to darbība esot vērtējama atkarībā no atbilstības metasistēmas formulētiem mērķiem un rīcības noteikumiem, šajā gadījumā – atkarībā no atbilstības Satversmei.

Gan preses un vārda brīvība, gan ierēdņu goda un cieņas aizsardzība situācijās, kurās viņi pārstāv valsti, neesot paredzēta tādēļ, lai piešķirtu žurnālistiem vai ierēdņiem kādas privilēģijas, bet gan tādēļ, lai viņi ar savu darbību varētu efektīvi sekmēt valsts un tās iedzīvotāju labklājību un interešu aizsardzību – tikai šim nolūkam un tikai tik ilgi, kamēr tas tiek nodrošināts.

Tomēr praksē „apmelošana” jeb nepatiesu ziņu izplatīšana lielā mērā esot sekas tam, ka valsts pārvaldes pārstāvji apzināti vai neapzināti dažādos veidos ierobežojot sabiedrības pieeju valstiski svarīgai informācijai, it sevišķi lēmumu un likumu izstrādāšanas un pieņemšanas laikā. Tādēļ vispirms vajagot realizēt sabiedrības un iedzīvotāju tiesības uz informāciju, kura skar to intereses, un līdz ar to ierēdņu apmelošana vairs nenotikšot. Demokrātiskās brīvības neesot savienojamas ar preses visatļautību un bezatbildību. Tomēr likumdevējam esot skaidri jāformulē, kas juridiski tiek apzīmēts ar vārdiem „uzskats”, „viedoklis” un to sinonīmiem.

12. Tieslietu ministrijas Tiesu departamenta direktora vietniece Elita Stivriņa tika uzaicināta rakstveidā sniegt informāciju par Latvijas tiesās izskatītajām lietām sakarā ar personu goda un cieņas aizskaršanu.

Tieslietu ministrijas atbildē Satversmes tiesai norādīts, ka no 1999.gada līdz 2002.gadam tiesās izskatītas 186 civillietas, tostarp prasība apmierināta 58 lietās.

Savukārt pēc apstrīdētās tiesību normas šajā pašā periodā notiesātas divas personas. Satversmes tiesa pieprasīja un saņēma no Latvijas tiesām

apstiprinātas abu minēto spriedumu kopijas. 2001.gada 26.septembra spriedumā Rēzeknes tiesa atzinusi personu par vainīgu triju tiesnešu goda un cieņas aizskaršanā sakarā ar viņiem uzlikto pienākumu pildīšanu un sodījusi vainīgo personu ar brīvības atņemšanu uz sešiem mēnešiem. 2002.gada 7.novembra spriedumā Jelgavas tiesa atzinusi personu par vainīgu prokurora goda aizskaršanā sakarā ar viņam uzlikto pienākumu pildīšanu un sodījusi vainīgo personu ar piespiedu darbu uz 96 stundām.

Satversmes tiesas kompetencē neietilpst vispārējās jurisdikcijas tiesu nolēmumu pamatotības pārbaude. Nevienā no abiem gadījumiem notiesātās personas nav izmantojušas savas tiesības lūgt augstākas instances tiesu pārskatīt spriedumu, tādējādi nav apšaubījušas tā pamatotību.

13. Iesniedzēja S.Ēlerte tiesas sēdē uzturēja konstitucionālajā sūdzībā pausto nostāju, ka apstrīdētā tiesību norma ir pretrunā ar augstāka juridiska spēka tiesību normām. Viņa pauda viedokli, ka ar apstrīdēto tiesību normu amatpersonas gods un cieņa tiekot uzskatīta par vērtīgāku nekā jebkura cita sabiedrības locekļa labā slava. Viņa izteica pārliecību, ka par vārdu, pat ja tas esot ass vai aizvainojošs, nedrīkstot likt cietumā. Apstrīdētā tiesību norma kavējot žurnālistus veikt savus pienākumus, tostarp tādus, kuru mērķis ir novērst nevēlamo valsts pārvaldes darbību. Sabiedrība esot ieinteresēta kritiski izvērtēt tos, kuriem tā uz laiku nodevusi daļu no sev piederošās varas. Arī Cilvēktiesību tiesa vairākos spriedumos esot uzsvērusi, ka politiķi un ierēdņi no kritikas, no uzbrūkošas un asas viņu darbības vērtēšanas, sargājami mazāk nekā privātpersonas.

Amatpersonām piešķirtā publiskā vara jau tā padarot to pozīcijas stiprākas un dodot tām lielākas iespējas sevi publiski aizsargāt. Turpretim žurnālisti esot neaizsargāti. Nelielās avīzes šā iemesla dēļ laikus „ieslēgšot pašcenzūru”.

Iesniedzēja uzsvēra, ka arī kritisku, uzbrūkošu un asu viedokli žurnālists vienmēr izsaktot tīši, tādējādi apstrīdētā tiesību norma amatpersonas aizsargājot arī pret viedokļa izteikšanu. Apstrīdētā tiesību norma, tāpat kā Civillikuma

2352.a pants, pēc būtības neprasot noskaidrot, vai amatpersona aizskarta, sniedzot par to aizskarošas ziņas vai izsakot viedokli. To pierādot Latvijas tiesu prakse 12 gadu laikā kopš neatkarības atjaunošanas ar personas goda un cieņas aizskaršanu saistītu civillietu izskatīšanā.

Turklāt valsts pārvaldei neesot savu interešu. Intereses esot tikai sabiedrībai, un Konvencijas 10.panta otrās daļas ierobežojumi attiecoties uz sabiedriskās drošības interesēm. Vārda brīvības ierobežojumus vajagot interpretēt šauri, un tie nebūtu jāattiecina uz valsts pārvaldi. Demokrātijas stūrakmens esot vārda brīvība, nevis no sabiedrības labi pasargātas amatpersonas.

Atbildot uz tiesnešu jautājumiem, iesniedzēja skaidroja, ka Latvijas žurnālistiem neesot saistošs neviens kopīgs ētikas kodekss. Laikrakstam „Diena”, kurā iesniedzēja ir galvenā redaktore, esot izstrādāts savs ētikas kodekss un tas esot daļa no darba līguma. Tādējādi, ja žurnālists pārkāpj šo kodeksu, viņu varot atlaist no darba. Daudzām avīzēm sava ētikas kodeksa neesot.

14. Tiesas sēdē iesniedzējas pārstāve J.Briede pauda viedokli, ka apstrīdētā tiesību norma vārda brīvības ierobežojumus noteikusi pārāk neskaidri. Apstrīdētās tiesību normas mērķis – valsts pārvaldes interešu aizsardzība – neesot paredzēts kā leģitīms mērķis ne Satversmē, ne Konvencijā. Attaisnojams tas esot vienīgi attiecībā uz sabiedrisko drošību, ko pārstāvēt policisti un citi likumsargi, bet ne attiecībā uz visām amatpersonām. Tādējādi apstrīdētajā tiesību normā neesot pietiekami skaidri noteikts tās leģitīmais mērķis.

Apstrīdētās tiesību normas sankcijā paredzētais bargais sods – brīvības atņemšana – esot pretrunā ar Satversmes 100.pantu un Konvencijas 10.pantu.

Nesen arī Bosnijā un Hercegovinā, tāpat daudzās citās valstīs, esot atcelts kriminālsods par goda un cieņas aizskaršanu un neslavas celšanu.

Atbildot uz tiesnešu un Saeimas pārstāvja jautājumiem, iesniedzējas pārstāve atzina, ka esot attaisnojami noteikt vārda brīvības ierobežojumus attiecībā uz apmelojošu ziņu izplatīšanu. Tomēr apstrīdētā tiesību norma attiecoties uz jebkādu informāciju, arī patiesu informāciju, kas varētu aizskart personas godu un cieņu.

Iesniedzējas pārstāve nevarēja minēt nevienu gadījumu, kad Latvijā pēc apstrīdētās tiesību normas ierosināta lieta pret kādu žurnālistu.

Viņa atzina, ka apstrīdētā tiesību norma aizsargājot arī tiesnešu godu un cieņu un šajā gadījumā ierobežojumam esot leģitīms mērķis. Ja apstrīdētā tiesību norma aizsargātu tikai tiesnešu godu un cieņu, tā netiktu apstrīdēta. Šim viedoklim piekrita arī iesniedzēja S.Ēlerte.

15. Saeimas pārstāvis G.Kusiņš tiesas sēdē uzturēja Saeimas atbildes rakstā pausto nostāju, ka apstrīdētā tiesību norma ir atbilstoša augstāka juridiska spēka tiesību normām. Viņš pauda uzskatu, ka iesniedzēja nepareizi interpretējot starptautiskos tiesību aktus. Cilvēktiesību tiesas praksē esot atzīts, ka preses galvenais uzdevums ir izplatīt informāciju un idejas un tā nedrīkstot pārkāpt noteiktas robežas. Vārda brīvība neesot absolūta un nenožīmējot visatļautību. Esot nepieciešams nodrošināt taisnīgu līdzsvaru starp vārda brīvību un citu cilvēku godu un cieņu.

Apstrīdētā tiesību norma paredzot kriminālatbildību vienīgi gadījumos, kad gods tiek aizskarts tīši un tikai sakarā ar amatpersonai uzlikto pienākumu pildīšanu. Viņš atzina, ka apstrīdētā tiesību norma esot formulēta ļoti plaši un no tajā ietvertajiem leģitīmajiem mērķiem vissvarīgākais esot citu cilvēku goda un cieņas aizsardzība. Otrs leģitīmais mērķis esot nodrošināt tiesu varu un tās objektivitāti. Vairāku kategoriju amatpersonām, piemēram, tiesnešiem un policistiem, ar apstrīdēto tiesību normu radītā aizsardzība esot nepieciešama, lai viņi varētu veikt savus pienākumus. Tādējādi apstrīdētajā tiesību normā ietvertie leģitīmo mērķu sasniegšanai paredzētie līdzekļi esot samērīgi.

Apstrīdētajā tiesību normā paredzētais pārkāpums saskaņā ar Krimināllikumu esot kvalificējams kā kriminālpārkāpums, nevis kā noziegums. Tāpēc neesot pamata apgalvot, ka tas ir smags nodarījums un ka par to paredzētas smagas sankcijas. Apstrīdētajā tiesību normā paredzētā soda mērķis esot atturēt personu no prettiesiskām darbībām un likt tai atcerēties savus pienākumus un atbildību.

G.Kusiņš pauda uzskatu, ka apstrīdētā tiesību norma kopējās uzbūves dēļ esot pietiekami vispārīga un tiesām tā jāpiemēro atbilstoši Satversmei, Konvencijai un Cilvēktiesību tiesas spriedumos paustajām atziņām.

Atbildot uz tiesnešu un iesniedzējas pārstāves jautājumiem, Saeimas pārstāvis atzina, ka apstrīdētā tiesību norma varētu paredzēt mazāk bargus sodus. Taču tādā gadījumā presei vajadzētu vienoties par ētikas kodeksu un tā normu iedzīvināšanu ar valsts līdzdalību, piemēram, ombudu, kas noteiktu atbildību par ziņu objektivitāti.

Krimināltiesību jēdziens „valsts pārvaldības intereses” šajā normā esot kvalificējams nevis kā tās leģitīmais mērķis, bet gan kā apdraudējuma objekts.

16. Pieaicinātā persona Latvijas Universitātes Cilvēktiesību institūta pētnieks Artūrs Kučs tiesas sēdē atzina, ka Latvijas tiesu praksē pēdējo gadu laikā neviens žurnālists pēc apstrīdētās tiesību normas neesot notiesāts.

Viņš pauda uzskatu, ka attiecībā uz goda un cieņas aizsardzību valsts amatpersonas jēdziens esot noteikts pārāk plašs. Attiecībā uz tiesnešu goda un cieņas aizsardzību, kā to atzinusi arī Cilvēktiesību tiesa, šāda norma esot nepieciešama. Tāpat esot racionāls pamats šādu aizsardzību noteikt augstākajām valsts amatpersonām, piemēram, Valsts prezidentam un Ministru prezidentam. Tomēr to nevarot noteikt politiķiem, jo viņi pieņemot sabiedrībai būtiskus lēmumus un sabiedrībai tiktu nodarīts kaitējums, ja prese atturētos kritizēt viņu darbību.

A.Kučs norādīja, ka brīvības atņemšanu kā sodu vajadzētu piemērot tikai izņēmuma gadījumos, nevis padarīt to par vispārēju praksi.

17. Pieaicinātā persona Dr. iur. Aivars Niedre tiesas sēdē puda viedokli, ka apstrīdētā tiesību norma atbilst Satversmes normām un tiesām esot jānodrošina pareiza tās piemērošana saskaņā ar Cilvēktiesību tiesas praksi. Likums esot jāzina, jāmacās un pareizi jāpiemēro. Apstrīdētajai tiesību normai esot vispārējās prevencijas nozīme, tāpat kā daudzām citām Krimināllikuma normām.

Diferencēta atbildība Krimināllikumā esot noteikta arī citos gadījumos. Tā diferencēta atbildība esot noteikta arī par slepkavību un personai nodarītiem smagiem miesas bojājumiem sakarā ar tās profesionālo darbību; piemēram, par šādiem noziedzīgiem nodarījumiem attiecībā uz žurnālistu noteikta lielāka atbildība nekā attiecībā uz citām personām.

18. Pieaicinātās personas Valsts cilvēktiesību biroja direktora Olafa Brūvera pilnvarotā pārstāve Valsts cilvēktiesību biroja Analīzes daļas juriste Anita Kovaļevska tiesas sēdē puda Valsts cilvēktiesību biroja viedokli, ka apstrīdētā tiesību norma ir pretrunā ar Satversmes un Konvencijas normām.

Viņa, atsaucoties uz Cilvēktiesību tiesas praksi, atzina, ka valsts pati varot izlemt, kādus likumus pieņemt. Tomēr valdībai, ja tās intereses tiekot aizskartas, nevajagot izmantot krimināltiesiskos aizsardzības līdzekļus. Šādos gadījumos varot izmantot civiltiesiskos aizsardzības līdzekļus. Demokrātiskā sabiedrībā neesot pieļaujams par izteikumu sodīt ar brīvības atņemšanu. Brīvā diskusija esot vērtējama augstāk par apstrīdētajā tiesību normā noteikto tiesību aizsardzību.

19. Pieaicinātā persona Dr. iur., profesore Valentija Liholaja tiesas sēdē puda viedokli, ka apstrīdētā tiesību norma atbilst Satversmei. Viņa norādīja, ka apstrīdētajai tiesību normai esot kvalificēts sastāvs salīdzinājumā ar Krimināllikuma vispārīgajām normām par personas goda un cieņas aizskārumu, tādējādi visu šo normu objektīvās puses izpausme esot vienāda un nevarot atšķirties.

Apstrīdētajā tiesību normā, tāpat arī Krimināllikuma 157.pantā, paredzētais neslavas celšanas delikts esot jāsaprot ļoti šauri: 1) tas ietver tikai apzināti nepatiesu informāciju, nevis viedokli, un vainīgais apzinās, ka šī informācija ir nepatiesa; 2) šī apzināti nepatiesā informācija ir tāda, kas aizskar personas godu un cieņu, un arī to vainīgā persona apzinās; 3) neraugoties uz to visu, vainīgā persona tīši izplata šo informāciju.

Savukārt goda aizskaršanas gadījumā, kas noteikts Krimināllikuma 156.pantā, informācija varot būt patiesa, bet tās izpausmes veids – tāds, kas aizskar personas godu. Tādējādi, ja žurnālista sniegtā informācija ir patiesa, kaut arī apvainojoša, šokējoša vai traucējoša, vai tā ir kritika, – apstrīdētā tiesību norma par to atbildību neparedzot. Personu varot saukt pie kriminālatbildības tikai tad, ja tās vaina ir pierādīta.

Pie tam katra valsts pieņemot un kārtojot savus likumus saskaņā ar savām tradīcijām un pieredzi.

20. Pieaicinātā persona docents Ābrams Kleckins tiesas sēdē puda viedokli, ka izskatāmajā lietā galvenais jautājums esot par demokrātijas izpratni un mediju vietu sabiedrībā. Viņš kā žurnālistikas pārstāvis esot pret kriminālsodiem šajā jomā.

Viņš puda uzskatu, ka nevienai fiziskajai personai nevarot piešķirt citādas tiesības nekā pārējiem cilvēkiem. Tomēr demokrātiskā sabiedrībā atšķirīgas tiesības varot piešķirt personai tās pildīto pienākumu robežās. Citu priekšrocību personai neesot, un tas attiecoties gan uz ierēdņiem, gan žurnālistiem. Žurnālista tiesības uz preses brīvību izrietot no sabiedrības tiesībām saņemt informāciju, tādējādi arī šīs žurnālistiem piešķirtās tiesības izrietot no viņu profesionālajiem pienākumiem. Līdz ar to gan žurnālists, gan ierēdnis, kad tas vairs nepilda tam uzliktos pienākumus, esot aizsargāts tāpat kā ikviens cilvēks bez jebkādas atšķirības.

Ā.Kleckins atzina: lai gan Satversmē atzīts, ka Latvija ir demokrātiska valsts, tas vēl nenozīmē, ka Latvijā ir arī demokrātiska sabiedrība. Latvijā

vēl neesot izveidojusies tāda žurnālistikas vide, kura pati spētu regulēt savu profesionālo ētiku un kurai būtu vispāratzīts ētikas kodekss. Žurnālistiem vajagot izveidot pašregulācijas mehānismu, kā tas esot, piemēram, Vācijā. Žurnālistiem esot pirmām kārtām pašiem jāšargā savs gods, tostarp arī tādēļ, lai aizstāvētu cilvēkus pret negodīgiem žurnālistiem.

Tomēr arī viedokli žurnālistiem būtu jāpauž cienījamā veidā – asi, nevis nepiedienīgi. Savukārt likumdevējam vajagot skaidri formulēt, kas ir „viedoklis”.

Ā.Kleckins atzina, ka, aizvainojot amatpersonu sakarā ar tai uzlikto pienākumu pildīšanu, būtībā tiekot apdraudēta demokrātiskā kārtība, nevis pati persona, un šādā gadījumā atbildībai vajagot būt lielākai. Viņš pauda viedokli, ka līdz ar demokrātijas attīstību sabiedrībā būtu jāsamazina arī sodi par šādiem nodarījumiem.

Secinājumu daļa

21. Vārda brīvība pieder pie pirmās paaudzes cilvēktiesībām un tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajām cilvēka pamattiesībām. Vārda brīvība ir ietverta ikvienas demokrātiskas valsts pamatlikumā un pieder pie pilsoniskajām un politiskajām tiesībām.

Vārda brīvība publiskajā aspektā ietver arī preses brīvību. Tātad Satversmes 100.pantā lietotais termins „vārda brīvība” ietver arī jēdzienu „preses brīvība” (*sk. Satversmes tiesas 2003.gada 5.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-02-0106 secinājumu daļas 1.punktu*). Līdz ar to šīs lietas ietvaros jebkurš preses brīvības ierobežojums plašākā nozīmē jāsaprot arī kā vārda brīvības ierobežojums.

Tiesības uz vārda brīvību ir ietvertas Satversmē – Latvijas pamatlikumā, kā arī vairākos Latvijai saistošos starptautiskajos tiesību aktos (*sk. šā*

sprieduma 3.1.-3.4.punktu) un tiek atzītas par cilvēktiesību neatņemamu sastāvdaļu.

22. Saeima atbildes rakstā un Saeimas pārstāvis tiesas sēdē pamatoti norādīja, ka tiesības uz vārda brīvību nav absolūtas un tās nenozīmē visatļautību. Gan no Satversmes, gan arī no Latvijai saistošajiem starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem izriet, ka tiesības uz vārda brīvību var ierobežot (*sk. šā sprieduma 4.1. un 4.2.punktu*). Valsts var noteikt vārda brīvības ierobežojumus gadījumos, kad personas tiesības uz vārda brīvību tieši ietekmē citu personu tiesības, kā arī gadījumos, kad vārda brīvība rada nepārprotamus un tiešus draudus sabiedrībai (*sk. Satversmes tiesas 2003.gada 5.jūnija sprieduma lietā Nr.2003-02-0106 secinājumu daļas 1.punktu un Manfred Nowak. U.N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary. – Publisher N.P.Engel, Kehl, Strasbourg, Arlington, 1993, p.337*).

Satversmes 116.pants paredz, ka tiesības uz vārda brīvību var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Savukārt Konvencijas 10.panta otrajā daļā paredzēti likumā noteikti un demokrātiskā sabiedrībā nepieciešami vārda brīvības ierobežojumi, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības un sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības un noziegumus, aizsargātu veselību un morāli, aizsargātu citu cilvēku reputāciju un tiesības, nepieļautu konfidenciālas informācijas izpaušanu vai arī lai saglabātu tiesas autoritāti un objektivitāti.

Satversme vārda brīvības ierobežojumus noteikusi vispārīgi, savukārt Konvencija dod konkrētākus kritērijus. Tāpēc attiecībā uz pieļaujamiem plašākajiem vārda brīvības ierobežojumiem Satversmes normas jāinterpretē Konvencijas 10.panta izpratnē.

Pamattiesības var ierobežot tikai Satversmē noteiktajos gadījumos, turklāt ievērojot samērīguma principu. Tādējādi vārda brīvības ierobežojumiem

jābūt: 1) noteikumiem ar likumu; 2) attaisnojamiem ar leģitīmu mērķi; 3) proporcionāliem jeb samērīgiem ar šo mērķi.

23. Krimināllikuma projekta izstrāde ilga 10 gadus, un tas tika plaši analizēts un apspriests. Kā norādīts Krimināllikuma izstrādes darba grupas locekles Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektores Agras Reigases sastādītajā un toreizējā tieslietu ministra 1996.gada 1.augustā parakstītajā projekta anotācijā, tas tika nosūtīts atzinumu sniegšanai visām ministrijām, kā arī tiesībaizsardzības iestādēm. Bez tam ir saņemtas ārzemju zinātnieku atsauksmes un Eiropas Padomes ekspertu atzinumi. 1995.gada septembrī projekta otrais pārstrādātais variants tika publicēts, un to apsprieda Latvijas Republikas juristi. Tajā iestrādāti arī Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras iesniegtie priekšlikumi, kas bija balstīti uz praktisko pieredzi.

Saeimā Krimināllikuma projekts tika pieņemts ar lielu balsu vairākumu: pirmajā lasījumā – vienbalsīgi, otrajā lasījumā – ar vienu balsi „pret”, trešajā lasījumā – ar trim balsīm „pret” un 8 balsīm „atturas” (*sk. Latvijas Republikas 6.Saeimas ziemas sesijas astotās 1997.gada 6.februāra sēdes, 6.Saeimas rudens sesijas ceturtās 1997.gada 11.septembra sēdes un 6.Saeimas pavasara sesijas septītās 1998.gada 18.maija ārkārtas sēdes stenogrammas*).

Tātad apstrīdētajā tiesību normā ietvertais ierobežojums ir noteikts ar likumu.

24. Vārda brīvība ir viens no nepieciešamajiem priekšnosacījumiem uz savstarpēju cieņu balstītas sabiedrības veidošanai. Līdz ar to tiesības uz vārda brīvību ir cieši saistītas arī ar personas tiesībām uz goda un cieņas aizsardzību.

Tiesā izskatāmajā lietā pretnostatītas divas cilvēkam garantētās pamattiesības: tiesības uz vārda brīvību un tiesības uz cieņas un goda neaizskaramību. Tāpat kā tiesības uz vārda brīvību, arī cilvēka cieņas un goda neaizskaramība ir nostiprināta gan Satversmē, gan vairākos Latvijai saistošajos starptautiskajos cilvēktiesību aktos (*sk. šā sprieduma 2.1.-2.3.punktu*).

Arī Cilvēktiesību tiesa savā praksē secinājusi: „Konvencijas 10.pants negarantē pilnīgu un neierobežotu vārda brīvību pat attiecībā uz svarīgas, sabiedrībai nozīmīgas informācijas publicēšanu. Minētā panta otrais paragrāfs paredz, ka „šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību”, kas attiecināmi arī uz presi. Šie pienākumi un atbildība kļūst īpaši nozīmīgi tad, ja (...) tiek aizskarta privātpersonu reputācija un citu personu tiesības” (*Cilvēktiesību tiesas 1999.gada 20.maija spriedums lietā Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway, para.65*).

Cilvēktiesību tiesa ir izskatījusi daudz lietu sakarā ar Konvencijas 10.pantā noteikto tiesību uz vārda brīvību iespējamo aizskārumu un daudzkārt analizējusi konkrētus gadījumus, meklējot saprātīgu līdzsvaru starp personas pausto uzskatu vai viedokli un citas personas goda un cieņas aizskārumu. Tā kā Cilvēktiesību tiesa nevis veic tiesību normu abstrakto kontroli, bet gan vērtē konkrētas lietas faktiskos apstākļus, tad, pat izskatot līdzīgas lietas par vārda brīvību un tiesībām uz personas goda un cieņas aizsardzību, Cilvēktiesību tiesas secinājumi ir bijuši atšķirīgi. Arī Cilvēktiesību tiesas prezidents Lucius Vildhābers atzinis: „Jautājums par preses un vārda brīvības robežām līdz galam nav noteikts arī Eiropas Cilvēktiesību tiesā. (...) Skatot lietas par preses brīvību, mēs vienmēr stingri nodalām, kāda informācija vērtējama kā žurnālista vai kādas trešās personas viedoklis, bet kāda sniegta kā ziņu materiāls. Ziņu materiāliem vienmēr jābūt patiesiem, bet viedoklis vienmēr ir subjektīvs un emocionāls, tāpēc kādam var būt arī ļoti netīkams. Vienīgais ierobežojums attiecībā uz viedokļa paušanu ir katras valsts kriminālkodekss” (*2003.gada 13.martā laikrakstā „Diena” publicētā reportieres Intas Lases intervija ar Luciusu Vildhāberu*).

Pamatots ir Saeimas pārstāvja tiesas sēdē paustais uzskats, ka, nosakot robežu starp vārda brīvību un tiesībām uz goda un cieņas aizsardzību, ir nepieciešams nodrošināt taisnīgu līdzsvaru (*sk. šā sprieduma 15.punktu*). Līdzīgu viedokli izteicis arī Valsts cilvēktiesību biroja vadītājs (*sk. šā sprieduma 11.1.punktu*). Likumā ir jāsabalansē pamattiesību aizsardzība un,

paplašinot vienas pamattiesības, jāraugās, lai citas pamattiesības tiktu ierobežotas pēc iespējas mazākā mērā.

25. Nosakot personu tiesību ierobežojumus, tiem jābūt attaisnojamiem ar leģitīmu mērķi: citu cilvēku tiesības, demokrātiska valsts iekārta, sabiedrības drošība, labklājība, tikumība. Pamatota ir gan Saeimas atbildes rakstā sniegtā, gan tiesas sēdē Saeimas pārstāvja G.Kusiņa un pieaicināto personu A.Niedres un V.Liholajas sniegtā argumentācija, ka apstrīdētajai tiesību normai ir leģitīms mērķis – aizsargāt citu cilvēku tiesības, demokrātisku valsts iekārtu, sabiedrības drošību un tiesas objektivitāti. Demokrātiska valsts iekārta nav iedomājama bez sakārtotas un pienācīgi aizsargātas valsts pārvaldes darbības, kas tādējādi garantē gan sabiedrības drošību, gan citu cilvēku tiesības. Šāds leģitīmais mērķis ir ietverts arī Konvencijas 10.panta otrajā daļā.

Tātad apstrīdētajā tiesību normā ietvertajiem vārda brīvības ierobežojumiem ir leģitīms mērķis.

26. Saskaņā ar Krimināllikumu apstrīdētajā normā paredzētais noziedzīgais nodarījums apdraud grupas objektu – pārvaldības kārtību – un tiešo objektu – valsts pārvaldi, kuru reprezentē valsts amatpersona. Valsts amatpersonas gods un cieņa šajā normā ir tikai papildu tiešais objekts. Tādējādi apstrīdētajā tiesību normā paredzētais aizskārums ir vērsts pret valsts pārvaldes darbību kā tiešo apdraudējuma objektu, nevis pret amatpersonu kā fizisko personu. Ja amatpersonas goda un cieņas aizskārums nav saistīts ar valsts uzlikto pienākumu pildīšanu, tad vainīgajai personai kriminālatbildība iestājas saskaņā ar Krimināllikuma 156. - 158.pantu, kur tiešais objekts ir ikvienas personas gods un cieņa, tostarp arī amatpersonas gods un cieņa. Analizējot Krimināllikuma struktūru, secināms, ka likumdevējs ar apstrīdēto tiesību normu domājis aizsargāt valsts amatpersonas godu un cieņu tikai sakarā ar tai uzlikto pienākumu pildīšanu nolūkā nodrošināt efektīvu valsts pārvaldes darbību.

Savukārt efektīvas valsts pārvaldes darbības nodrošināšana ir cieši saistīta ar tādiem personām uzliktiem pienākumiem, kas vērsti uz valsts un

sabiedriskās drošības interešu aizsargāšanu, nekārtību un noziegumu nepieļaušanu un tiesas autoritātes un objektivitātes saglabāšanu. Tādējādi nav pamatots tiesas sēdē paustais iesniedzējas viedoklis, ka valstij nav sevi jāaizsargā. Šāda aizsardzība, ierobežojot vārda brīvību, ir paredzēta gan Satversmes 116.pantā, gan Konvencijas 10.panta otrajā daļā.

27. Tiesa piekrīt Saeimas pārstāvja tiesas sēdē teiktajam, ka apstrīdētās tiesību normas leģitīmais mērķis ir jāatšķir no apdraudējuma objekta. Saeimas pārstāvis vērsa uzmanību uz to, ka iesniedzēja un viņas pārstāve apstrīdētās tiesību normas apdraudējuma objektu – valsts pārvaldības kārtību – nepamatoti uzskata par normas leģitīmo mērķi. Apstrīdētās tiesību normas atbilstību Satversmē un Konvencijā paredzētajiem vārda brīvības ierobežojumiem var izvērtēt tikai tad, ja salīdzina apstrīdētās tiesību normas leģitīmo mērķi ar Satversmē un Konvencijas 10.panta otrajā daļā noteikto leģitīmo mērķi.

28. Tiesiskās vienlīdzības princips nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir vienāda, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir atšķirīga. Var piekrist iesniedzējas viedoklim, ka jēdzienus „valsts amatpersona” un „ikviena persona” ir iespējams apvienot vienā jēdzienā „persona” un tādējādi šīs personas var uzskatīt par tādām, kas atrodas salīdzināmos apstākļos. Tomēr Satversmes 91.panta izpratnē salīdzināmie apstākļi attiecas uz apstrīdēto tiesību normu tikai personas goda un cieņas, nevis vārda brīvības aspektā. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² pantu konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai persona var iesniegt tikai tad, ja tā uzskata un pamato, ka **tai** Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. „Jēdziens „aizskar” ietverts likumā ar mērķi norobežot konstitucionālo sūdzību no sūdzības vispārības labā. Tas prasa, lai pastāvētu pamatota iespējamība, ka apstrīdētā norma aizskar pieteikuma iesniedzēju” (*sk. Satversmes tiesas 2002.gada 22.februāra sprieduma lietā Nr.2001-06-03 secinājumu daļas 2.4.punktu*). Šī konstitucionālā sūdzība neizvirza prasījumu par apstrīdētajā tiesību normā ietvertu iesniedzējas goda un cieņas aizskārumu. Tāpēc

iesniedzēja nav Satversmes tiesas likumā noteiktais subjekts, kam būtu tiesības apstrīdēt tiesību normu šādā aspektā.

Tā kā apstrīdētajai tiesību normai un tām Krimināllikuma normām, kas aizsargā ikvienas personas tiesības uz goda un cieņas aizsardzību, ir dažādi tiešie aizsargājamie objekti, tad Satversmes 91.panta izpratnē saistībā ar vārda brīvību tie neatrodas salīdzināmos apstākļos.

Līdz ar to Satversmes tiesai nav pamata izvērtēt apstrīdētās tiesību normas atbilstību Satversmes 91.pantam sakarā ar iesniedzējas konstitucionālo sūdzību, jo tiesību uz vārda brīvību aspektā apstrīdētajā tiesību normā nav ietvertas tādu personu grupas, kuras atrastos salīdzināmos apstākļos.

29. Vārda brīvības ierobežojumi, lai aizsargātu personas godu un cieņu, ir noteikti arī citās Krimināllikuma normās, tostarp 158.pantā, kurā kā sankcija tāpat noteikta brīvības atņemšana. Šis pants konstitucionālajā sūdzībā nav apstrīdēts. Sankciju noteikšana par noziedzīgu nodarījumu ir saistīta ar demokratizācijas līmeni valstī, tādējādi tas kā politisks jautājums ir likumdevēja kompetencē. Tāpēc Satversmes tiesa, ievērojot tiesas pašierobežošanās principu, nevērtē apstrīdētajā tiesību normā ietvertās sankcijas samērīgumu ar noziedzīga nodarījuma sastāvu.

30. Apstrīdētā tiesību norma paredz kriminālatbildību par tīši izdarītu goda aizskārumu un neslavas celšanu. Saskaņā ar krimināltiesību teoriju apstrīdētā tiesību norma ietver noziedzīgā nodarījuma izdarītāja tiešu nodomu, proti, vainīgā persona vēlas celt neslavu varas pārstāvim vai valsts amatpersonai vai aizskart šīs personas godu sakarā ar tai uzlikto pienākumu pildīšanu. Tiešs nodoms, kas tiek realizēts ar tīšu noziedzīgu nodarījumu, nozīmē, ka persona, kas izdarījusi noziedzīgo nodarījumu, ir paredzējusi nodarījuma sekas un vēlējusies to iestāšanos (*sk.: U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. Krimināllikuma komentāri. 1.grāmata. Vispārīgā daļa. Rīga, „AFS”, 1999, 75.lpp.*).

30.1. Apstrīdētajā tiesību normā paredzētais goda aizskārums var izpausties apvainojošā amatpersonas vai tās darbības novērtēšanā mutvārdos, rakstveidā vai ar darbību (piemēram, spļāviens, pļauka, nepieklājīgs žests). To var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, pie kam vainīgais apzinās, ka to dara sakarā ar varas pārstāvim vai valsts amatpersonai uzlikto pienākumu pildīšanu (*sk.: Krimināltiesības. Vispārīgā un sevišķā daļa. Prof. U.Krastiņa zinātniskajā redakcijā. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 1999, 297.lpp.*).

Gods Krimināllikuma izpratnē ir attiecīgās personības sabiedriskais novērtējums, kura mēraukla ir paša indivīda uzvedība, attieksme pret sociālajām un garīgajām vērtībām, sabiedrību, līdzcilvēkiem (*sk.: U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. Krimināllikuma komentāri. 4.grāmata. Sevišķā daļa. Rīga, „AFS”, 1999, 100.lpp.*).

V.Liholaja tiesas sēdē pamatoti norādīja, ka apstrīdētajā tiesību normā paredzētais neslavas delikts jāsaprot ļoti šauri: 1) tas ietver tikai apzināti nepatiesu informāciju, nevis viedokli, un vainīgais šajā gadījumā apzinās, ka šī informācija ir nepatiesa; 2) šī apzināti nepatiesā informācija ir tāda, kas aizskar personas godu un cieņu, un arī to vainīgā persona apzinās; 3) vainīgā persona, to apzinoties, tomēr tīši izplata šo informāciju. Turklāt, lai piemērotu kādu Krimināllikuma normu, vienmēr ir jāpierāda personas vaina un visas šaubas tiek tulkotas par labu personai, kura ir apsūdzēta. Tādējādi apstrīdētā tiesību norma neslavas celšanas gadījumā neparedz atbildību, ja sniegtā informācija ir patiesa, kaut arī tā būtu pat šokējoša vai traucējoša.

31. Satversmes 100.pants paredz tiesības ne tikai brīvi paust savus uzskatus un izplatīt informāciju, bet arī brīvi iegūt informāciju. Pēc savas būtības tiesības uz vārda brīvību izriet no sabiedrības tiesībām saņemt informāciju. Tiesa piekrīt mediju eksperta Ā.Kleckina viedoklim, ka tiesības uz vārda un preses brīvību ir atvasinātas no sabiedrības tiesībām saņemt informāciju un nav uzskatāmas par kādām īpašām žurnālistam dotām tiesībām. Arī 2003.gada 24.aprīļa konferencē „Mediju ētika: problēmas un risinājumi” tika secināts: „Sabiedrībai ir tiesības saņemt patiesu informāciju – tā ir

aksioma. Un mediju uzdevums un pienākums ir kalpot sabiedrības interesēm” (*“Diskusija. Sabiedrības tiesības saņemt patiesu, taisnīgu un vispusīgu informāciju.” Žurnāla „Kapitāls” redaktora Gunta Rozenberga apkopotā domu apmaiņa 2003.gada 24.aprīļa konferencē „Mediju ētika: problēmas un risinājumi”. <http://www.politika.lv>*).

Tādējādi preses pienākums ir sniegt tikai patiesu informāciju un vārda brīvība šajā aspektā ietver arī pienākumus un atbildību. Šādu secinājumu attiecībā uz žurnālistiem vairākkārt izdarījusi arī Cilvēktiesību tiesa, norādot, ka Konvencijas 10.pants tos aizsargā tikai tādā gadījumā, ja „tie darbojas godprātīgi, sniedz precīzu un pārbaudītu informāciju, ievērojot žurnālista ētiku” (*Human Rights. The 1998 Act and the European Convention. London, Sweet & Maxwell, 2000, p.300, skat. arī Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway, para.65, 1996.gada 27.marta spriedumu lietā Goodwin v. United Kingdom, para.39 un 1999.gada 21.janvāra spriedumu lietā Fressoz and Roire v. France, para.54*).

31.1. Preses brīvība tiek ierobežota Preses likumā (*sk. šā sprieduma 4.3.punktu*). Arī šis likums uzliek žurnālistam par pienākumu sniegt tikai patiesu informāciju, atteikties pildīt uzdevumu, kura veikšana saistīta ar likuma pārkāpšanu, ievērot valsts, kā arī fizisko un juridisko personu tiesības un likumīgās intereses.

31.2. Turklāt demokrātisko valstu pieredze liecina, ka attiecīgas jomas tiek regulētas ar īpašu ētikas kodeksu palīdzību un šīs ētikas normas tiek īstenotas vienoti. Tas attiecas arī uz preses ētiku. Tā, piemēram, atsevišķās Ziemeļvalstīs pastāv vienots žurnālistu ētikas kodekss un šai jomā ir noteikta izpildinstitūcija – masu mediju padome, kuras sastāvā ir atzīti nozares profesionāļi un citas personas (*sk. The Finnish Experience. Bijušā „Helsingin Sanomat” žurnālista Jukas Rislaki referāts 2003.gada 24.aprīļa seminārā Rīgā „Mediju ētika: problēmas un risinājumi.” <http://www.politika.lv>*). Savukārt Zviedrijā izveidots arī īpašs preses ombudsmens, kura kompetence ietver gan žurnālistu uzraudzību, gan aizsardzību. Tas izskata konkrētas sūdzības un

noregulē tās bez tiesas starpniecības vai virza uz tiesu, ja abām pusēm apmierinošu rezultātu panākt nav iespējams (*sk. turpat, The self-disciplinary system of the Swedish press. „Swedens Igress Media” galvenās redaktore Annas Līstedas referāts*).

Tādējādi daudzās demokrātiskajās valstīs ir radīts efektīvs mehānisms, kas palīdz nodrošināt taisnīgu līdzsvaru starp tiesībām uz vārda brīvību un citām cilvēkam garantētajām pamattiesībām. Līdz ar to ir pašsaprotami, ka šajās valstīs nav nepieciešams ar bargām soda sankcijām preventīvi vērsties pret cilvēka goda un cieņas aizskārums, kas var tikt radīts, neierobežoti realizējot tiesības uz vārda brīvību.

31.3. Šajā aspektā ir izvērtējams preses kā publiskas informācijas sniedzējas ētikas normu un to ievērošanas regulējums Latvijā. Latvijas Žurnālistu savienības 1992.gada 28.aprīlī pieņemtais Ētikas kodekss noteic žurnālistu ētikas principus. Arī 2001.gada 14.maijā pieņemtais Latvijas preses, radio un televīzijas žurnālistu profesionālās ētikas kodekss nosaka mūsdienīgus žurnālistu ētikas kritērijus (*sk. šā sprieduma 4.4.punktu*). Vērtējot šos kodeksus un salīdzinot tos ar citu valstu žurnālistu ētikas kodeksiem, secināms, ka tajos noteiktas demokrātiskām valstīm atbilstošas žurnālistu ētikas normas.

Latvijas žurnālistu vidū izplatīti atšķirīgi viedokļi par ētikas normu ievērošanas nepieciešamību. „Uz morāles principiem, ētikas kodeksu un Rietumu žurnālistu pieredzi dažos izdevumos raugās augstprātīgi. Par amorālu te drīzāk uzskata nevis manipulāciju ar lasītājiem, bet ziņu šķiršanu no komentāriem. (...) Un nekāda kopīga žurnālistu ētikas kodeksa mums nav. Man var iebilst Latvijas Žurnālistu savienība (LŽS), taču šai organizācijai šodien nav nekādas ietekmes praktiskā dzīvē, jo grūti atrast redakciju, kura oficiāli apņemas ievērot tās ētikas kodeksu” (*Vladislavs Sorokins. Amorālā žurnālistika. Publicēts 2002.gada 19.novembrī portālā <http://www.politika.lv>*).

„Šitādus kodeksus lai sacer tie, kuri paši jau atbilst to jēgai. (...) Katrai politiski vai profesionāli vārgai sistēmai ir pat bīstami plātīties ar kaut kādiem ētikas kodeksiem. (...) Ētikas kodeksi man šķiet melošana, kad nevajag”

(Viktors Avotiņš. Lien darīšanās, bet nezodz. Publicēts 2002.gada 1.oktobrī portālā <http://www.politika.lv>).

Žurnāla „Kapitāls” redaktors Guntis Rozenbergs apkopojis 2003.gada 24.aprīļa starptautiskajā konferencē „Mediju ētika: problēmas un risinājumi” izteiktos viedokļus: medijiem, apzinoties efektīvas paškontroles mehānisma ieviešanas nepieciešamību, būtu jāpanāk savstarpēja vienošanās, ka mediju ētikas principi tiek deklarēti visam žurnālistikas laukam un tiek izveidota arī īpaša ētikas padome. Sabiedrība un mediji par pašorganizēšanos vēl tikai domā *(sk.: Diskusija. Sabiedrības tiesības saņemt patiesu, taisnīgu un vispusīgu informāciju. Publicēts 2003.gada 30.aprīlī portālā <http://www.politika.lv>).*

Arī Ā.Kleckins tiesas sēdē pamatoti norādīja, ka mūsu sabiedrībā nav izveidojusies tāda žurnālistikas vide, kura pati spētu regulēt savu profesionālo ētiku, tāpēc vispirms šajā vidē nepieciešams izveidot pašregulācijas mehānismu.

Tiesības uz vārda brīvību raksturo demokrātisku valsts iekārtu un šo tiesību apjoms – demokrātisku sabiedrību. Ā.Kleckins tiesas sēdē teica: „Jā, mums ir skaidri un gaiši norādīts Satversmē, ka mēs esam demokrātiska valsts. Bet tas nenozīmē, ka mēs esam demokrātiska sabiedrība. Tas tikai nozīmē, ka mūsu likumdošana atbilst demokrātiskas valsts (...) principiem un prasībām. Bet reāli mēs dzīvojam „mazlietiņ” citādos apstākļos.”

Žurnālistu savienības Ētikas kodekss starptautiski tiek reprezentēts kā Latvijas žurnālistu kopīgs ētikas kodekss *(sk., piemēram, Tampere universitātes mājas lapā www.uta.fi/ethicnet. Databank for European Codes of Journalism Ethics)*. Tomēr, tā kā iesniedzēja tiesas sēdē atzina, ka neviens no abiem minētajiem ētikas kodeksiem žurnālistiem nav saistošs, var secināt, ka tiem ir deklaratīvs raksturs un žurnālistu ētikas joma Latvijā nav sakārtota. Tādējādi Latvijā preses žurnālistu ētikas jautājumi tiek izlemti atbilstoši katra medija iekšējai izpratnei par ētiku. Pamatota ir tiesas sēdē Saeimas pārstāvja paustā atziņa, ka presei vajadzētu vienoties par ētikas kodeksu un tā normu īstenošanu ar valsts līdzdalību, ieviešot attiecīgu institūtu, piemēram, ombudu.

32. Pamatoti konstitucionālajā sūdzībā norādīts, ka tajās demokrātiskajās valstīs, kurās arī ir spēkā līdzīgi krimināltiesiski ierobežojumi kā apstrīdētajā tiesību normā, tie tikpat kā netiek piemēroti vai tiek interpretēti šauri (*sk. šā sprieduma 9.2. punktu*). Tomēr nevar piekrist iesniedzējas apgalvojumam, ka Latvijas tiesu prakse tamlīdzīgu krimināllietu izskatīšanā atšķiras no šā modeļa.

Jebkura konstitucionāli nostiprināta tiesību norma, tostarp tiesības uz vārda brīvību, tiek īstenota tieši un nepastarpināti un ir obligāta visiem. Normas piemērotājam jāvadās pēc tās interpretācijas, kas šobrīd ir pielietojama attiecībā uz apstrīdēto normu, proti, ievērojot Satversmes un Latvijai saistošo starptautisko tiesību aktu normas un principus.

Pie tam, piemērojot apstrīdēto tiesību normu, jāņem vērā Cilvēktiesību tiesas secinātais: „Pieļaujamās kritikas robežas attiecībā uz valdības pārstāvjiem salīdzinājumā ar privātpersonām ir krietni plašākas. Demokrātiskajā sistēmā valdības darbība vai laiskums rūpīgi jāvēro un jāpārbauda ne tikai likumdošanas un tiesu institūcijām, bet arī presei. Bez tam fakts, ka valdība ieņem dominējošu stāvokli, liek tai ievērot zināmu atturību un uzreiz neierosināt tiesvedību, sevišķi gadījumos, kad ir iespējams citā veidā vērsties pret netaisnīgiem pretinieku vai preses uzbrukumiem un kritiku. Taču kompetentas valsts iestādes, garantējot sabiedrisko kārtību, var lemt par līdzekļiem (arī juridiskiem), ar kuriem vērsties pret iepriekšminēto kritiku, apmelojošiem apvainojumiem, kas izteikti bez pamatojuma” (*Cilvēktiesību tiesas 1992.gada 23.aprīļa spriedums lietā Castells v. Spain, para.46*).

Tāpēc nav pamatots tiesas sēdē izteiktais iesniedzējas apgalvojums, ka apstrīdēto tiesību normu bīstamu padara Latvijā parastā tiesu prakse ar personas goda un cieņas aizskārumu saistītu lietu izskatīšanā. Apstrīdētā tiesību norma tiek piemērota ļoti reti (*sk. šā sprieduma 12.punktu*), un pēc tās nav notiesāts neviens žurnālists. Attiecībā uz žurnālistiem gan vairākkārt piemērots Civillikuma 2352.a pants, taču šā panta atbilstība augstāka juridiska spēka

tiesību normām konstitucionālajā sūdzībā nav apstrīdēta. Iesniedzēja nekorekti salīdzina personas goda un cieņas civiltiesisko un krimināltiesisko aizsardzību.

33. Tiesībām uz vārda brīvību, demokrātijas līmenim valstī attīstoties, ir tendence arvien vairāk paplašināties. „... faktiski runa ir par daudz plašākām lietām nekā par pašu šo pantu. Runa ir vispār par demokrātijas izpratni, par mediju vietu mūsdienu sabiedrībā, par to, kādā stāvoklī mēs vispār paši esam” (*Ā.Kleckina teiktais Satversmes tiesas 2003.gada 30.septembra tiesas sēdē*).

Tādējādi ir būtiski izvērtēt Saeimas deputātu kā tautas deleģēto pārstāvju gribu, lemjot, vai apstrīdētā tiesību norma ir nepieciešama šābrīža demokrātiskajā sabiedrībā.

Analizējot Saeimas 2003.gada 22.maija sēdes stenogrammu, redzams, ka 8.Saeimas deputāti, apspriežot jautājumu par divu tiesību normu – attiecībā uz valsts amatpersonas un deputāta kandidāta goda un cieņas aizsardzību Krimināllikumā –izslēgšanu no likuma, debatēja par abām strīdīgajām normām (*sk. šā sprieduma 6.2. punktu*). Deputātu vairākuma atbalstu guva viedoklis, ka šīs normas demokrātiskā sabiedrībā vairs nav nepieciešamas. Līdz ar to pēc debatēm sekojušajā balsojumā ar balsu vairākumu 91.pants par deputāta kandidāta goda un cieņas aizskārumu tika izslēgts no Krimināllikuma. Kaut arī deputātu argumentācija attiecās uz abu normu – par deputāta kandidāta un valsts amatpersonas godu un cieņu – saturu un nozīmi, tomēr, vēlāk balsojot par apstrīdētās tiesību normas izslēgšanu, priekšlikums neguva deputātu vairākuma atbalstu. Satversmes tiesa nav guvusi pamatojumu tam, kāpēc balsojums par abām normām bija atšķirīgs.

34. Ierobežojumam jābūt samērīgam ar mērķi, kuru likumdevējs ar apstrīdēto tiesību normu centies sasniegt. Samērīgums nozīmē, ka labumam, ko sabiedrība gūst no attiecīgā pamattiesību ierobežojuma, jābūt lielākam nekā zaudējumam, ko šis ierobežojums nodara citām tiesībām. Samērīguma princips tieši izriet no Satversmes 1.panta, un tas ir attiecināms uz visām attiecībām starp valsti un indivīdu, ja indivīda tiesības tiek ierobežotas.

Lai izvērtētu, vai apstrīdētajā tiesību normā ietvertie vārda brīvības ierobežojumi ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā un var tikt izmantoti kā līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai, jāpārbauda, vai ierobežojumi ir sociāli nepieciešami un samērīgi (*sk. Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr.2003-02-0106 secinājumu 4.punktu*).

35. Līdz ar to nepieciešams noskaidrot, kādas personas krimināltiesībās tiek uzskatītas par valsts amatpersonām un cik lielā mērā jēdzienu „valsts amatpersona” var attiecināt uz apstrīdēto tiesību normu.

Krimināllikumā valsts amatpersonas jēdziens ir noteikts vispārīgi, savukārt Interesu konflikta novēršanas likumā ir ietverts gan vispārīgais definējums, gan konkretizēts plašs amatpersonu loks (*sk. šā sprieduma 5.1. un 5.2.punktu*). Kaut arī Interesu konflikta novēršanas likuma mērķis ir vērsts uz pienākumu un atbildības apjomu, kas valsts amatpersonai, neapšaubāmi, ir lielāks nekā ikvienai citai personai, tomēr minētās personas pēc būtības atbilst Krimināllikuma 316.pantā ietvertajam valsts amatpersonas jēdzienam. Arī V.Liholaja tiesas sēdē norādīja, ka abas šīs definīcijas nav vienādas, tomēr nav arī pretrunā viena ar otru.

Analizējot amatpersonas jēdzienu minētajos likumos, redzams, ka tas ir definēts pārāk plaši. Tiesa nav guvusi apstiprinājumu tam, ka visas krimināltiesībās lietotajam jēdzienam „valsts amatpersona” atbilstošās amatpersonas patiešām veic tādus pienākumus, kas prasītu īpašu valsts aizsardzību. Tādējādi apstrīdētajā tiesību normā noteikts pārāk plašs aizsargājamo amatpersonu loks.

Līdz ar to apstrīdētā tiesību norma tās pašreizējā redakcijā nav samērīga ar sasniedzamo leģitīmo mērķi un ir pretrunā ar Satversmes 100.pantā garantētajām tiesībām uz vārda brīvību.

36. Ņemot vērā, ka tiesu praksē apstrīdētā tiesību norma tiek piemērota reti un tai galvenokārt ir preventīvs raksturs, ir lietderīgi tās juridiskā spēka zaudēšanai noteikt atliekošu termiņu. Ja apstrīdēto tiesību normu atzītu par

spēkā neesošu ar sprieduma pasludināšanas brīdi, sabiedrības zaudējums būtu lielāks nekā ieguvums, jo apstrīdētās tiesību normas mērķis ir vērsts uz Satversmes 116.pantā minēto demokrātiskas sabiedrības pamatvērtību aizsardzību.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.-32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Krimināllikuma 271.pantu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 100.pantam un spēkā neesošu no 2004.gada 1.februāra, ja līdz tam laikam likumdevējs nebūs konkretizējis amatpersonas, kurām nepieciešama krimināltiesiska aizsardzība sakarā ar tām uzlikto pienākumu pildīšanu.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī. Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums pasludināts Rīgā 2003.gada 29.oktobrī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

A.Endziņš